

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук, доцента

Івасечко Ольги Ярославівни

на дисертаційну роботу **Стародуба Тараса Петровича**

**«ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В
УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО
СПРЯМУВАННЯ У 20-50-ИХ РР. ХХ ст.»**,

представлену на здобуття наукового ступеня

доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія

(галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Актуальність теми. Представлена дисертаційна робота Стародуба Т.П. є сучасним, оригінальним та комплексним дослідженням. Тема дисертації «Зовнішньополітичні орієнтири державотворення в українській політичній думці націоналістичного спрямування у 20-50-их рр. ХХ ст.» є актуальною, а репрезентовані візії представників націоналістичного спрямування в української політичній думці ще далеких 20-50-их рр. ХХ ст. не втратили своєї актуальності і сьогодні, а лише в умовах повномасштабної збройної агресії Росії проти України набувають особливої значущості.

Нової актуальності та запотребованості набувають ідеї теоретиків українського націоналізму, головнo, щодо геополітичного значення України у протистоянні Захід-Схід, стримування московської агресії, налагодження співпраці між країнами Центрально-Східної Європи та Балто-Чорноморського регіону з метою унеможливлення реалізації імперських планів Росії. Водночас бачення ідеологами українського націоналізму особливої історичної місії України на сході Європи, перетворення її на осередок інтеграційних процесів у регіоні й надалі відповідають національному інтересу України, виступаючи умовою реалізації активного зовнішньополітичного курсу. З огляду на це, зрозуміло, що не тільки у незалежній Україні точаться активні дискусії в експертних та наукових колах щодо зовнішньополітичних орієнтирів нашої держави, але ця проблема посідала одне із чільних місць у різні періоди

українського державотворення. Відтак, дисертаційне дослідження Тараса Петровича Стародуба заповнює прогалину у вивченні зовнішньополітичних орієнтирів державотворення саме в українській політичній думці націоналістичного спрямування у 20-50-их рр. XX ст., які до сьогодні залишаються не у повній мірі дослідженими.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тема і зміст дисертації є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» - «Трансформація політичних відносин у національному та глобальному вимірах» (номер державної реєстрації 0117U004120).

Ступінь обґрунтованості основних положень і висновків сформульованих у дисертації

Сформульовані дисертантом основні наукові положення, висновки та рекомендації є фахово обґрунтованими. Дисертація містить чітко визначену мету, що полягає у розробленні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо зовнішньополітичних орієнтирів державотворення в українській політичній думці націоналістичного спрямування у 20-50-их рр. XX ст. Основні завдання дисертації є достатньо аргументовані та забезпечують досягнення її мети. Автором здійснено ретельне дослідження наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Особливо цінним є звернення дисертанта до архівних джерел, що лише є доданою вартістю для робіт за подібною тематикою. Використання подібних матеріалів дає змогу глибоко проаналізувати проблему та об'єктивно розкрити її основні аспекти.

Стародуб Т.П. при написанні дисертації використав низку підходів, для належного представлення методологічної основи дослідження, а саме: системного, структурно-функціонального; принципів, як-от: історизму, об'єктивності, ідеологічної неупередженості й методів, з-поміж яких базовими є аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, аналізу документів. Зважаючи

на це, рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методології наукової діяльності можна оцінити на високому рівні.

Чіткості у дисертаційній роботі, зокрема в її першому розділі надає використання проблемно-тематичного принципу, виокремлюючи при цьому конкретні одиниці класифікації та, репрезентуючи це, у хронологічній послідовності.

Важливою складовою дисертаційного дослідження є наявність та представлення автором розроблених таблиць щодо:

по-перше, порівняльної характеристики напрямів української політичної думки міжвоєнного періоду ХХ ст. за визначеними ключовими критеріями, з-поміж яких концепція нації, форма правління, державно-територіальний устрій, політичний режим, співвідношення категорій людина-суспільство-влада-держава;

по-друге, зовнішньополітичних орієнтирів напрямів української політичної думки міжвоєнного періоду ХХ ст., а саме: народництва, націонал-державницького напрямку, консерватизму та націоналізму за конкретними визначеними критеріями порівняння, як-от: міжнародна суб'єктність України, європейський вектор, російський вектор, багатовекторність, місце України у системі міжнародних відносин, концепції міжнародного порядку;

по-третє, ставлення мислителів-націоналістів до Росії та Польщі як союзників чи супротивників, зокрема: Д. Донцова, З. Пеленського, Д. Андрієвського, Д. Мирона, Д. Колодзінського, Ю. Липи;

по-четверте, приналежності мислителів-націоналістів до напрямів зовнішньополітичних орієнтирів державотворення, а саме: З. Пеленського, Д. Андрієвського, Д. Мирона, Д. Колодзінського, Д. Мирона, Ю. Липи, Д. Донцова. Відтак, позитивно сприймаємо також і те, що в дисертаційній роботі достатньо, які лише посилюють представлену роботу.

Безперечно, що позитивом роботи є те, що дисертант на основі аналізу зовнішньополітичних концепцій української політичної думки націоналістичного спрямування 1920-х–1950-х років виробив рекомендації щодо реалізації зовнішньополітичного курсу України на сучасному етапі, які на

нашу думку, при їх врахуванні та практичній реалізації стануть ефективним інструментом протидії агресії РФ щодо України.

Основні положення дисертаційної роботи доповідались на різного рівня конференціях. Достовірність наукових положень підтверджується значною кількістю опублікованих статей у наукових фахових виданнях України, наукових періодичних виданнях інших держав, у наукових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз даних.

Це дає змогу стверджувати, що репрезентовані положення дисертації та рекомендації відзначаються достовірністю. Висновки дисертаційної роботи повністю кореспондуються з поставленими завданням. З огляду на це, дисертаційна робота Стародуба Тараса Петровича відповідає сучасним потребам вітчизняної політичної науки та практики і є міждисциплінарною.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна полягає в тому, що дисертаційне дослідження є першою у вітчизняній політичній науці порівняльно-політологічною концептуалізацією зовнішньополітичних орієнтирів державотворення в українській політичній думці націоналістичного спрямування у 20-50-их рр. ХХ ст.

Науковим здобутком Т.П. Стародуба є визначення, на прикладі трьох історичних періодів, як-от: міжвоєнного періоду ХХ ст., періоду Другої світової війни та повоєнного періоду становлення політичних реалій біполярного світу, комплексного погляду представників української політичної думки націоналістичного спрямування на проблематику зовнішньополітичних орієнтирів. Дисертант репрезентував вектори та напрями зовнішньополітичних орієнтацій української політичної думки націоналістичного спрямування у міжвоєнний період ХХ ст., (або ж головні геополітичні орієнтири), а саме: кавказький або каспійсько-кавказький; балтійський або балтійсько-білоруський; балканський. Наукову цінність становить авторське розуміння кореляції (взаємозв'язку) зміни зовнішньополітичних орієнтирів державотворення української політичної думки націоналістичного спрямування та трансформації системи міжнародних відносин, зокрема адаптацію української політичної

думки націоналістичного спрямування міжвоєнного періоду, зорієнтованої на формат «СРСР – Польща – країни ЦСЄ» до кардинально інших реалій функціонування міжнародної системи періоду протистояння СРСР – Німеччина та становлення епохи біполярності із формуванням геополітичних координат Антибільшовицького блоку народів. Також вперше дисертантом Т.П. Стародубом прослідковано їхню еволюцію у 1940–1950-х роках у меморандумах ОУН А. Мельника та ОУН С. Бандери.

Особлива увага приділена дослідженню геополітичних поглядів Дмитра Андрієвського, на предмет зовнішньополітичних орієнтирів державотворення, геополітичного позиціонування України як у регіоні Центрально-Східної Європи, так і у масштабах широкого діапазону міжнародної політики.

Отримало подальший розвиток: дослідження специфіки українського націоналізму та його місця серед інших напрямів української політичної думки; дослідження поглядів націоналістів на місце України в безпековій системі Центрально-Східної Європи, які, зокрема, визначали Україні роль надійного посередника в політичних, економічних та культурних взаємовідносинах між Сходом та Заходом, інтеграційного та мобілізаційного осередку для своїх природніх сусідів у регіоні Центрально-Східної Європи у формуванні спільної політичної та оборонної стратегій у стримуванні російської агресії; розкриття геополітичних схем потенційних союзників України на рівні великих держав – головних суб'єктів Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин у розрізі поглядів Д. Донцова, З. Пеленського, Д. Андрієвського, де до уваги брався європейський рівень, на якому ймовірними союзниками України визначалися Німеччина та Італія (інколи Великобританія), та глобальний, на якому до можливих союзників зараховували Великобританію, США та Японію; дослідження адаптації геополітичних концепцій Д. Донцова, Ю. Липи, Д. Мирона, З. Пеленського, М. Колодзінського та Д. Андрієвського до реалій Другої світової війни та повоєнного періоду, визначення ідей мислителів, що отримали подальший розвиток у меморандумах ОУН А. Мельника та ОУН С. Бандери, документах Антибільшовицького блоку народів (АБН).

Поглиблено і розширено: погляди представників української політичної думки націоналістичного спрямування на можливість українсько-польської співпраці у міжвоєнний період ХХ ст.; знання щодо зовнішньополітичної діяльності АБН, його зусиллях щодо актуалізації українського питання у міжнародному середовищі, погляди С. Бандери і Я. Стецька на процес поневолення Москвою країн Східної Європи, національно-визвольний потенціал народів СРСР, зокрема констатація факту важливості національно-державного визволення України як умови здобуття суверенітету Естонії, Литви, Латвії, Польщі, Білорусії, націй і держав Кавказу і Туркестану (Азербайджан, Грузія, Вірменія, Козацька держава, Казахстан, Узбекистан, Туркменістан), надійної гарантії суверенітету країн Центрально-Східної Європи; погляди українських мислителів націоналістичного спрямування щодо важливості налагодження тісних дипломатичних зв'язків з країнами Кавказу та Закавказзя, необхідності сприяння об'єднанню Кавказу, що послаблюватиме геополітичний вплив Росії на південно-західному напрямку, і водночас даватиме змогу посилити незалежницькі тенденції для інших народів Росії; ідеї щодо об'єднання зусиль Чорноморських країн на протидію агресивній політиці Росії у Чорноморському регіоні у працях теоретиків та практиків українського націоналізму Ю. Липи, М. Колодзінського та Д. Мирона.

Практичне значення результатів дослідження

Вважаємо, що результати роботи можуть бути ефективно використанні, по-перше, під час розробки стратегії та тактик реалізації зовнішньої політики сучасної України.

По-друге, у виробленні рекомендацій щодо реалізації зовнішньополітичного курсу України в регіоні Центрально-Східної Європи, регіоні Чорного моря та Південного Кавказу, участі в різноманітних формах міжнародної співпраці, пов'язаних з концепцією Балто-Чорноморського союзу, здійснення курсу європейської та атлантичної інтеграції, позиціонування в системі міжнародних відносин загалом, а також пошуку ефективних геополітичних схем протидії російській агресії.

По-третє, доцільно застосовувати напрацювання з дисертації у навчальному процесі, головнo, під час викладання профільних дисциплін, призначених для студентів спеціальностей «Політологія» й «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

По-четверте, результати дисертаційної роботи можуть бути корисним джерелом при написанні науково-методичних рекомендацій, підручників, навчальних посібників, монографій, наукових статей.

Опубліковані праці

Дисертантом опубліковано 16 наукових праць, які цілковито відображають результати роботи: 8 статей у фахових виданнях України (у тому числі 1 стаття у виданні категорії «А») та одна стаття в іноземному науковому виданні держави ОЕСР. Сім праць (тези конференцій) додатково відображають результати дослідження.

Основі положення та результати дисертаційного дослідження розглянуто та схвалено на таких всеукраїнських та міжнародних науково-практичних та науково-методичних конференціях: V-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики» (29 березня 2018 р., м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики для суспільних наук в умовах глобалізації» (25-26 травня 2018 р., м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Рівень ефективності та необхідність впливу суспільних наук на розвиток сучасної цивілізації» (22-23 лютого 2019 р., м. Львів); VI-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики» (2019 р., м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Науково-теоретичні аспекти вирішення глобальних проблем сучасності» (19-20 квітня 2019 р., м. Дніпро); Міжнародній науково-практичній конференції «Історія, проблеми та необхідні умови становлення громадянського суспільства в Україні» (24-25 січня 2020 р., м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Нове та традиційне у

дослідженнях сучасних представників суспільних наук» (31 січня-1 лютого 2020 р., м. Київ).

Опубліковані наукові праці достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Зміст анотації фіксує ключові положення дисертаційного дослідження.

Структура дисертації

Дисертаційна робота викладена на 260 сторінках, основний текст роботи викладений на 208-и сторінках. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота також містить 4 таблиці і список використаних джерел із 335 найменувань, які розміщено на 33 сторінках.

Дисертаційне дослідження Стародуба Т.П. успішно пройшло перевірку на плагіат.

Окремі дискусійні питання і зауваження

Відзначаючи здобутки автора з опрацюванні обраної теми, все ж потрібно висловити деякі зауваження та рекомендації.

1. У роботі збереглися поодинокі елементи публіцистичного стилю, наприклад «громадити під однією вивіскою» (с.51), «придушити українську національну ідею» (с.83) тощо.
2. Попри більш доречні формулювання «теоретики» чи «ідеологи» українського націоналізму, подекуди вживається термін «мислителі» (с.82).
3. У п.1.2 автором дослідження у короткому загальному аналізі серед інших згадується і комуністичний напрямок української політичної думки, а у таблиці 1.1 «Порівняльна характеристика напрямів української політичної думки міжвоєнного періоду 20–50-ті роки ХХ ст.» (ст.57-58) він не присутній.

Загалом, вищезазначені зауваження жодним чином не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Стародуба Тараса Петровича на тему: «Зовнішньополітичні орієнтири державотворення в українській політичній думці націоналістичного спрямування у 20-50-их рр. XX ст.», заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», і може бути подана на розгляд разової спеціалізованої вченої ради для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 - Політологія (галузь знань 05 - Соціальні та поведінкові науки).

Рецензент

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»

Івасечко О.Я.

Підпис кандидата політичних наук, доцента Івасечко О.Я. засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к. т. н., доцент

Брилинський Р.Б.